

Bjorn Gens

Freelancejournalist

ANALYSE

16/01/18 om 11:07 - Bijgewerkt om 13:18

Ambitieuus of beperkt: Is het nieuwe Europa in Duitsland ontwaakt?

Na de aankondiging dat de CDU/CSU van Angela Merkel en Duitse sociaaldemocraten van de SPD een principeakkoord bereikt hebben, blijven vele vragen onbeantwoord. Met Europa als speerpunt zullen beide partijen de coalitiegesprekken aanvatten, zo lijkt het. 'Maar een Eurozone-budget? *No pasarán!*'

Het voorlopige akkoord tussen de *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* (SPD) van Martin Schulz en de christendemocratische Union van bondskanselier Angela Merkel zet de Europese Unie op het voorplan. Indien het daadwerkelijk tot een coalitie komt, dan lijkt de Frans-Duitse as herboren. De verwachtingen liggen echter hoger dan in de realiteit haalbaar zal blijken.

Europese Unie als speerpunt voor de SPD

Na lang overleg gingen de CDU, CSU en SPD vrijdagochtend uiteen om het *Sondierungspapier* voor te leggen aan de partijbasissen. Dat document moet het uitgangspunt van de nakende coalitiesprekken vormen. Terwijl **Angela Merkel** (CDU) en **Horst Seehofer** (CSU) er vlot in slagen de violen te stemmen, vecht SPD-voorzitter Martin Schulz deze week voor zijn politieke overleven. Op 21 januari zal hij de ongeliefde 'GroKo' of *Große Koalition* (*Grote Coalitie* tussen CDU/CSU en SPD) op een bijzonder partijcongres in Bonn verdedigen, maar de uitslag is onzeker.

Schulz heeft één groot speerpunt dat het verschil kan maken: de Europese Unie. De voormalige voorzitter van het Europees Parlement was in 2017 nog de minzame redder die de SPD uit het slop moest halen. Terwijl hij het land probeerde warm te maken voor Europa, werd zijn roep bij de stembus verre van beantwoord.

DELEN

Hoewel het voorlopig akkoord de Europese Unie zelfs meer vermeld dan Duitsland, blijft het afwachten hoe de nieuwe regering deze voorstellen concreet wil realiseren.

Een jaar en een historische verkiezingsnederlaag later staat Schulz met een verzwakte partij op de rand van een regeringsdeelname die door een groot deel van de partijbasis verfoeid wordt. Als het *No-GroKo*-kamp het haalt en de SPD-militanten een nieuwe coalitie met de CDU afkeuren, [is het rijk van Schulz voortijdig beëindigd](#). Het kan ook zomaar voor Merkel het abrupte einde van een historische regeerperiode betekenen.

Tijdens de Duitse verkiezingscampagne werd bij de SPD de hang naar betere tijden eens te meer duidelijk wanneer wijlen oud-bondskanselier **Willy Brandt** op verkiezingsborden het straatbeeld siert. De iconische figuur van Brandt neemt binnen de SPD traditioneel goddelijke proporties aan, maar diezelfde partijcoryfee waarschuwde ook al in het verleden: 'Het heeft geen zin om een meerderheid voor sociaaldemocraten te bepleiten, als we daardoor geen sociaaldemocraat meer kunnen zijn.' Schulz wacht dus een moeilijke opgave. Zelfs als de stemgerechtigde mandatarissen vrijdag hun zege geven, kunnen 450.000 partijleden alsnog anders beslissen.

Sociaaldemocratische stempel

Wie het principiële akkoord leest, kan wel degelijk de stempel van de sociaaldemocraten waarnemen. Met name de eerste drie pagina's zijn gevuld met voorstellen over Europa en een verdere uitbouw van de Europese Unie. Het EU-budget mag een grotere Duitse bijdrage verwachten en er liggen plannen op tafel voor de oprichting van een Europees Monetair Fonds, dat bovendien aan parlementaire controle onderworpen zou moeten worden. Het document staat in schril contrast met (het gebrek aan) Europese voorstellen die de CDU eerder samen met de *Freie Demokratische Partei* (FDP) lanceerde, de liberale partij die beducht is om meer macht en middelen aan de EU toe te vertrouwen. De FDP trok in november de stekker uit de regeringsonderhandelingen.

DELEN

De SPD heeft er een succesvolle regeringsdeelname opzitten, maar is daar electoraal niet voor beloond. Daarom probeert de partij het opnieuw via de Europese weg.

Ferdi De Ville, politiek econoom aan de Universiteit van Gent en kernlid van de denktank Minerva

Kan Europa de SPD deze keer wel redden? **Ferdi De Ville**, politiek econoom aan de Universiteit van Gent en kernlid van de denktank Minerva ziet de logica er wel van in. 'In de vorige GroKo heeft de SPD geprobeerd een aantal binnenlandse linkse verwezenlijkingen binnen te halen. Daar is partij in geslaagd, met onder meer de invoering van het minimumloon. De SPD is daar echter niet voor beloond; Merkel ging met de eer lopen. Daarom probeert men het opnieuw via de Europese weg.' Als voorwaarde stelt De Ville dat de SPD voldoende zal moeten kunnen beargumenteren dat er een verschil is met de vorige regering. 'De Europese inleiding van het akkoord laat daar de ruimte voor. Of dat zal lukken, zal moeten blijken.'

De sociaal democratische partijbasis is verdeeld. **Orkan Özdemir**, SPD-vertegenwoordiger in de Berlijnse wijk Tempelhof-Schönefeld, ziet het somber in. Het gemeenteraadslid denkt dat zijn partij in elk scenario verliest. 'Als de sociaaldemocraten weer met de CDU/CSU in zee gaan, zullen ze de volgende verkiezingen nog rakere klappen krijgen. En als de partijbasis de regeringsdeelname verwerpt, dan gaan we met een interne crisis richting nieuwe verkiezingen.' Hoewel Özdemir geen slecht woord over heeft voor het Europa-hoofdstuk uit het principiële akkoord, is hij ervan overtuigd dat het electoraal geen zoden aan de dijk zal brengen. 'De bevolking ligt gewoon niet wakker van Europa,' concludeert Özdemir.

Europese Unie op kop

In het akkoord dat voorligt wordt Europa meer vermeld dan Duitsland. Maar hoe ambitieus zijn de voorstellen in werkelijkheid? Toen Schulz zich in december van het SPD-voorzitterschap verzekerde, pleitte hij nog voor een *Verenigde Staten van Europa* tegen 2025. De analogie met het ambitieuze Europese plan dat de Franse president Emmanuel Macron tegen 2024 wil realiseren lijkt hier geen toeval. Kort na de Duitse verkiezingen stuurde Macron aan de Sorbonne enkele revolutionaire voorstellen Europa in. Als het van de Fransen afhangt, komt er onder meer een Europese minister van Financiën en een investeringsbudget voor de Eurozone, dat landen in moeilijkheden kan bijstaan in tijden van crisis. Een tweede Grieks scenario wil Macron in de toekomst absoluut vermijden.

DELEN

Een Europese minister van Financiën staat nu al nergens in de Duitse voorstellen vermeld, dus de ambitie van Macron zal wat getemperd moeten worden

Steven Van Hecke, professor Europese politiek aan de KU Leuven.

Dat de voorstellen van Macron destijds zo ambitieus geformuleerd waren, had ook alles te maken met de Duitse verkiezingsresultaten. Het leek er namelijk lang naar uit te zien dat de eurokritische FDP tot de Duitse regering zou toetreden en wel eens de belangrijke minister van Financiën zou kunnen leveren. In dat scenario zouden de Europese mogelijkheden voor Macron zeer beperkt zijn. In de plaats daarvan zegt het principiële akkoord tussen *Union* en SPD nu expliciet dat Duitsland meer middelen ter beschikking van de EU wil stellen om economische stabilisering, sociale convergentie en structurele hervormingen van de Eurozone te bewerkstelligen.

Temper de verwachtingen

Na *brexite* zal Duitsland, [net als België](#), als nettobetaler sowieso meer moeten bijdragen om het EU-budget op gelijke hoogte te houden. 'Het valt daarom nog af te wachten in welke mate Duitsland de EU echt financieel zal versterken.' **Steven Van Hecke**, professor Europese Politiek aan de KU Leuven raadt aan om met enig voorbehoud naar de Duitse EU-ambitie te kijken. 'De coalitiegesprekken moeten nog beginnen, het is nog lang niet zeker welke punten de eindstreep zullen halen. Een Europese minister van Financiën staat nu al nergens in de Duitse voorstellen vermeld, dus de ambitie van Macron zal wat getemperd moeten worden. Maar daar anticiperde

de Franse president al op, want hij nam onlangs in de mond dat zijn Europese project 10 jaar de tijd krijgt. Zolang er stappen in de richting worden genomen die hij verkiest, kan Macron tevreden zijn en een Europees succesverhaal aan de man brengen.'

Angela Merkel & Martin Schulz © Belga

Het radicalere Europese discours van Schulz deed al eerder denken aan de voorstellen van de illustere econoom **Yanis Varoufakis**, die in 2015 als Griekse minister van Financiën de EU en de Eurogroep even in een houdgreep hield. In zijn boek *Adults in the room* verwijst Varoufakis naar het democratische deficit van de Eurozone, waarin Griekenland enkel de broodnodige leningen kon krijgen als het alle voorwaarden van de Eurozone eenzijdig aanvaardde. Is zijn kritiek terug te vinden in het Duitse overlegdocument? SPD en *Union* stellen dat ze in de EU 'de democratie willen versterken'. Ze lanceren daarom het voorstel om het noodfonds dat leningen aan EU-lidstaten verstrekt, het Europees Stabieliteitsmechanisme (ESM), om te vormen tot een Europees Monetair Fonds dat onder parlementaire controle staat.

'Het is nog maar de vraag wat daarmee bedoeld wordt.' Van Hecke stipt aan dat er aan de voorgestelde parlementaire controle voorlopig geen verdere invulling gegeven wordt. 'Krijgt het Europese Parlement een sterkere rol of kijken ze meer naar de nationale parlementen bij monde van de ministers van Financiën? We moeten ons geen illusies maken: alles dat met budgetten te maken heeft zal nog altijd eerst langs de *Bundestag* moeten passeren. In het laatste geval zou dat dus gewoon een upgrade van het bestaande model betekenen.' De voormalige Duitse minister van Financiën **Wolfgang Schäuble** stelde immers al een gelijkaardig plan voor, wat de financiële controle van de Eurozone nog zou kunnen versterken.

Onduidelijke invulling van het voorlopig akkoord

Ook een Eurozone-budget waarmee de EU in tijden van crisis aan gerichte industriële politiek kan doen, lijkt niet voor de nabije toekomst. De Duitse voorstellen die op tafel liggen, leunen eerder aan bij de ideeën die Europees Commissie-voorzitter **Jean-Claude Juncker** tijdens zijn *State of the European Union* tentoonspreidde. Juncker pleit voor een investeringsbudget als extra arm van de Europese Unie, wat de Europese Commissie als beheerder van zo'n nieuwe schatkist meer slagkracht zou geven. Dat betekent evenwel niet dat de EU actief zou gaan

investeren in landen waar het economisch minder gaat. Financiële middelen zouden in elke lidstaat ingezet kunnen worden.

'Een budget voor de Eurozone zal er niet snel komen en dat zal zeker nooit zo genoemd worden. Dat is *no pasarán* voor de conservatieve CSU. Het is hun grootste nachtmerrie dat er Duits belastinggeld in Griekenland circuleert. Ze zijn als de dood voor een Europese transferunie.' Van Hecke geeft aan dat het ambitieuzere Franse voorstel ook niet zonder voorwaarden is. 'Ook Macron heeft daar al vooruitziend op geantwoord dat de andere lidstaten eerst zelf met geld over de brug zullen moeten komen,' besluit Van Hecke.

DELEN

We moeten ons geen illusies maken: alles dat met budgetten te maken heeft zal nog altijd eerst langs de *Bundestag* moeten passeren.

Steven Van Hecke

Ferdi De Ville wil het belang van het Europese engagement in het akkoord niet onderschatten, maar ziet ook drempels. Naast het partijcongres van de SPD dat vrijdag de coalitiegesprekken alsnog kan verhinderen, is ook de inhoud van het document niet eenduidig. 'Zelfs als de nieuwe GroKo van start gaat koopt de SPD met een regeringsdeelname eerder een 'inspanningsverbintenis' dan een 'resultaatsverbintenis'. Als je inzet op een minimumloon in een regeerakkoord, dan weet je dat dit er ook komt, of je doet de regering vallen. Bij een Europese hervormingsagenda daarentegen heb je nog de steun van andere Europese lidstaten en instellingen nodig en zijn er geen garanties.'

Maar net daar ziet De Ville dan ook weer mogelijkheden voor compromissen en zou de Europese ambitie geleidelijk opgeschroefd kunnen worden. 'Vergeet niet dat Emmanuel Macron en **Sigmar Gabriel** in 2014 als toenmalige ministers van Economie al een gezamenlijk plan lieten opstellen. We zitten toch wel in een unieke situatie. Voormalig Frans president **Francois Hollande** in 2012 gaan bedelen om iets van zijn Europese agenda om te zetten. Hij kreeg echter hij niets gedaan van de CDU/CSU-FDP regering waardoor hij als president al snel verzwakt geraakte. Vandaag liggen de kaarten anders in Europa met een Franse president die stevig in het zadel zit, met veel extern gezag en binnenlandse manoeuvreerruimte. Die wordt tegemoet getreden door een fragiele Duitse regering, die wil inzetten op de hervorming van Europa. Dat biedt toch wel perspectief.'

Frans-Duitse hefboom

Kan de sterke positie van Macron een hefboom zijn voor een Duitse regering die Europees wil hervormen? **Bernd Hüttemann** (Secretaris-Generaal van de *Europäische Bewegung Deutschland*) gelooft van wel. 'Het Franse *Elysée*, het Duitse *Kanzleramt* en de Europese Commissie staan voortdurend in contact met elkaar. De ambitieuze ideeën van Macron en zijn ongeduld hebben de gesprekken tussen SPD en CDU/CSU ongetwijfeld een stevige duw in de rug gegeven.'

DELEN

De AfD stelt dat de geldgeschenken aan Brussel ten koste zullen gaan van de Duitse middenklasse.

Binnenlands zal de parlementaire weerstand alvast groot zijn. **Christian Lindner** van de liberale FDP liet eerder al weten geen heil te zien in de vergroting van de Europese budgetten en houdt liever de vinger op de knip. **Alice Weidel**, leidster van de radicaal rechtse AfD (*Alternative für Deutschland*) en binnenkort waarschijnlijk de grootste Duitse oppositiepartij, stelt in een persbericht dat 'de geldgeschenken aan Brussel' ten koste zullen gaan van 'de mensen die werken aan een minimumloon en de Duitse middenklasse'. Een opvallende uitspraak voor een partij die zich op economisch vlak duidelijk aan de rechterkant van het politieke spectrum positioneert. In haar verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen van 2014 stelde de partij nog dat een minimumloon wettelijk niet vastgelegd moest worden.

Hüttemann denkt dat de Duitse regering Europese hervormingen wel verkocht kan krijgen door de meer pijnlijke beslissingen in de schoenen van Macron te schuiven. Hij waarschuwt vooral voor hoogmoed op Europees niveau bij de Frans-Duitse locomotief. Een goede verstandhouding tussen Duitsland en Frankrijk is weliswaar een voorwaarde voor verdere Europese integratie, maar lang niet meer voldoende. Voornamelijk de Benelux-landen baren hem zorgen.

In Nederland staan de Europese ambities al een tijdje op een laag pitje en de grootste Belgische regeringspartij N-VA liet in september verstaan dat 'het EU van Macron' niet bij het Europa van de N-VA past. Of de nieuwe perspectieven in Duitsland daaraan iets zullen veranderen is nog maar de vraag.